

FENOMENUL ARTISTIC ION DRUȚĂ ÎN DATE NECUNOSCUTE. PARTEA II*

Acad. Mihail DOLGAN

ARTISTIC PHENOMENON ION DRUTA.

II. Part.

Speech by academician Mihai Dolgan at the ASM General Asseble, with the occasion of 80 years anniversary of academician Ion Druța.

În ceea ce privește în mod direct Academia noastră, ea aproape întotdeauna s-a manifestat întru susținerea și „descifrarea” talentului lui Ion Druță. Și pe vremea lui Vasile Coroban, cel mai doct interpret al operei druțiene (a se vedea și cele două teritorii inedite ale criticului către autor incluse în prezenta monografie); dar și în timpurile mai aproape de noi. De exemplu, acad. Mihai Cimpoi a întocmit un sintetic portret de creație al scriitorului în a sa „*O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*” (1996; p. 174-179); apoi, pe baza acestuia, a scris un profil, nelipsit de obiecții, pentru „*Dicționarul General al Scriitorilor Români*” în 7 volume de la București (vol. 2, C/D, 2004); apoi își multiplică, mereu completându-l, studiul reprezentativ „*Spațiul sacru*” (inclus ca prefață și la ediția de la București din 1992 a „*Poverii bunătății noastre*”), de altfel una din cele mai penetrante exegeze la temă. Iar academicianul Haralambie Corbu a înglobat în volumul apărut în 2004 „*Dincolo de mituri și legende*” o serie de studii pertinente scrise în ultimii ani despre opera lui Ion Druță, cum ar fi: „*Focul din vatra părintească*”; „*Osânda și răsplata cuvântului*”; „*Ion Druță: supremația demnității și istoria*”; „*Paradigma vieții în creația lui I. Druță*”. Aici pot fi alăturate și articolele de ultimă oră: „*Epopoea Furnicii lui Ion Druță*” și „*Scriitorul Ion Druță în mediul academic al oamenilor de știință*”. Membrul corespondent al A.Ș.M. Nicolae Bilețchi, în ultimul său volum din 2007 „*Analize și sinteze critice*” inserează un mănunchi de articole, cu anumite reproșuri și atitudini critice, despre Ion Druță. E vorba de „*Romanul basarabean între imperativele afirmării și restricțiile integrării*”, „*Timpul și spațiul în viziunea artistică a lui Ion Druță*”, „*Socialul în literatură: avataruri și adevăruri*”, „*De unde vine Druță*”, „*Resurecția unui model demodat*”. Același lucru se poate spune și despre criticii și istoricii literari de la

Institutul de Filologie Ion Ciocanu, Anatol Gavrilov, subsemnatul ș.a.

Dar nu trebuie să uităm faptul că tot un reprezentant al Academiei, dr. în filozofie Dumitru Tăbăcaru a semnat în „*Moldova socialistă*” cel mai ponegriitor material la adresa lui Ion Druță: „*O ciutură de băutură amară*” (din 12 martie 1970, vizând romanul „*Povara bunătății noastre*”). Reținem câteva din învinuirile grave ale recenzentului, care niciodată nu s-a „amestecat” în problemele literaturii curente nici până atunci, nici după: autorul săvârșește „*lip-suri de ordin ideologic*”; are o „*concepție eronată*” despre viață, învederând o „*îngustime de vederi*” asupra-i; „*trece cu vederea lupta de clasă*”; iar „*pozițiile lui de clasă sânt încurcate, căci „face concili-eri de clasă*”; „*contactul cu viața*” al autorului este cu totul „*insuficient*”, din care cauză „*greșește mult în fața adevărului*”, „*denaturează vădit realitatea*”, „*îngrămădește culori sumbre*”, „*tratează în mod negativ multe probleme majore*”, „*ironizează obiceiurile și datinile noi*”, „*repetă afirmațiile nebuloase ale teologilor*”, „*turnând apă la moara religiei*” și „*zugrăvind în culorile cele mai atrăgătoare concepțiile religioase ale eroilor săi*”. Ar mai fi de adăugat „*artificiile artistice*” pe care „*recenzentul*” le găsește la orice pas și „*comportările atât de neverosimile ale eroilor săi*”. Ne întrebăm: ce-a mai rămas din capodopera lui Ion Druță „*Povara bunătății noastre*”?! Se vede, așa se întâmplă întotdeauna când **ne-specialistul** își bagă nasul unde nu-i fierbe oala!

E drept, tot Academia de Științe a Moldovei a fost aceea care s-a opus categoric ca materialul lui Tăbăcaru să fie tipărit – lucrul acesta îl aflăm abia acum de sub pana prozatorului și publicistului Mihail Gheorghe Cibotaru (pe atunci șef de secție la „*Moldova socialistă*”) dintr-un material inclus în „*Fenomenul artistic Ion Druță*”; tot așa cum inclusă a fost – la stăruința lui Druță – și recenzia umilitoare și defăimătoare a lui D. Tăbăcaru.

În două-trei cuvinte iată care e „istoria” recenziei cu pricina. Scrisă la comandă, ea urma să apară cu un an înainte de cum a apărut. S-au opus însă cu dârzenie doi critici și istorici literari cu autoritate de la Academie: **Vasile Coroban** și **Simion Cibotaru**, care au fost consultați în secret asupra calității materialului. Vasile Coroban ar fi spus chiar direct, luând în derâdere pe lucrătorii de la ziar: „*Tovarăși, vă faceți de râs în toată republica, dacă publicați inepțiile acestea. Un elev din clasa a opta ar fi scris mai inteligent, mai calificat*”. Materialul a fost stopat. Temporar. Căci a trecut un an de zile, între timp varianta romanului de la „Nistru” a apărut la editură în carte aparte, și comanda „de sus”, a fost repetată. În ciuda faptului că din cei peste șaiszeci de co-

* Partea I citiți în revista *Akademios* nr. 4 (11), 2008

laboratori ai gazetei în frunte cu M. Gh. Cibotaru, care era convins că se comite „o mare greșeală”, numai patru sau cinci erau de partea redactorului Macar Șleahțici, hotărât s-o încredințeze tiparului, recenzia totuși a fost publicată. Reacțiile negative ale intelectualității și ale cititorilor de rând sunt bine cunoscute (și la moment și mai târziu). Specialiștii în materie trebuie să fie la curent cu aceste date de loc secundare.

Același roman „*Povara bunătății noastre*”, fiind susținut la Premiul de Stat al URSS de către criticul Ion Ciocanu într-o recenzie laudativă, publicată în gazeta Universității de Stat din Moldova (din 1970), i-a traumatizat acestuia destinul de profesor universitar de mai departe: a fost îndepărtat din învățământ pentru totdeauna.

Nu e pentru prima dată când Ion Druță a găsit sprijin, un fel de scut în persoana Academiei. Și mai târziu, când nourii au început să se cam îngroașe deasupra capului maestrului, mai ales în legătură cu acele emisiuni televizate din preajma Crăciunului, academicienii noștri i-au sărit solidari întru ajutor, publicând în presă acel categoric apel: „*Oprîți defăimarea scriitorului Ion Druță!*” (1994). Scrisoarea colectivă a fost semnată de academicienii V. Andrunachievici, A. Andrieș, H. Corbu ș.a. Nu vom spune adevărul până la capăt dacă nu vom arăta că, între timp, s-a găsit și un **alt** grup de academicieni „selecți”, care, tot pe calea unei scrisori colective, și-a permis să-l mustre pe autorul „*Frunzelor de dor*” pentru nu știu care păcate închipuite sau reale.

Și în acest început de mileniu Ion Druță nu este lăsat în pace, este mereu subminat și atacat cu sau fără motiv – principalul e să fie huiduit! De parcă înjosindu-l și făcându-l mai „mic” pe El, am lucra, chipurile, la propria „înălțare”. Ne înșelăm amarnic în micimea noastră de suflet!

De astă dată inițiativa au luat-o unii negatori postmoderniști, care, după cum se știe, au o atitudine disprețuitoare și față de Eminescu, și față de tot ce e valoare de până la ei. De exemplu, Iulian Ciocan își intitulează niște reflecții despre proza lui Ion Druță după o relectură „*Colosul cu picioare de lut*”. Un oximoron nici că se poate mai depreciativ și peiorativ. Dacă miturile naționale „*Miorița*” și „*Meșterul Manole*” au „picioare de lut”, dacă istoria, tradițiile și obiceiurile moldovenilor de secole au „picioare de lut”, dacă pământul, Nistrul și codrii, oamenii și limba lor, care stau la baza creației lui Druță, au „picioare de lut”, atunci mai degrabă sunt de lut cugetul și gura criticului care drămuliește strâmb lucrurile, îndemnându-i și pe alții să-i urmeze dezechilibrata „cumpănă a gândirii”. Să nu

ne batem în zadar capul, Ion Druță cunoaște prea bine mitul grec al lui Anteu, știe cum și unde să calce cu siguranță pentru a căpăta vigoarea vitală maximă și de nebiruit.

Ceva mai târziu, în 2006, s-a găsit o poetă, de altfel o poetă bună, care, odată ajunsă la Paris (iar e vorba de Paris, căci mai înainte a fost acolo și autorul piesei „*Frumos și sfânt*”!), a început să-l atace publicistic pe Ion Druță din marea capitală a capitalelor, crezând că „săgețile” trimise de acolo vor fi mai „curajoase” și mai zdrobitoare. Chipurile, Druță ar fi „emblema moldovenismului”, chipurile, Druță ar fi un „*Mare Bucătar*”, care nu știe să prepare decât „un singur fel de mâncare” ce se cheamă „*melanj mioritic*”, de care, zice publicista, s-a săturat până peste cap (bine, dragă, Druță propune doar, nu impune!); chipurile, în fine, Druță nu se pricepe să scrie pe înțelesul tuturoră barem o povestioară despre o furnică (s-a chinuit, biata de ea, vreo patru ani la universitate, predând această poveste, și n-a înțeles nicio iotă nici ea, intelectuala, nici studenții pe care-i dăscălea: „mă străduiam să conving auditoriul că la finele nuvelei prozatorul ne întinde o cursă(?!), că urma să fi fost undeva un semn de întrebare, care s-o fi pierdut din editare în editare, că...”). Bravo profesoară! Căci elevii din clasa a cincina, unde, de fapt, se predă această lucrare, o înțeleg de minune. Dacă ar fi numai atât! În continuare publicista își permite să interpreteze **pidosnic** mesajul sugestiv al bucății, considerând minunata poveste din lumea necuvântătoarelor (să nu știm oare în adevăr ce înseamnă *apologul*, *alegoria* și *personificarea*?!), cum că ar fi contaminată de morbul politicii comuniste, autorul fiind „un subtil agent de influență al KGB-ului rusesc” (?!). Cum putea să fie, dragă interpretă, dacă el a scris „*Povestea furnicii*” încă în ... 1957?! Mai mult chiar, în această furnică neînduplecată, care ducea spre furnicar o coajă de răsărită sub torentul unei ploii, „subtila” publicistă vede – nici mai mult, nici mai puțin – „*îndobitocirea prin muncă a basarabeanului*”, a „Basarabiei aflată sub cizma comunismului rusesc”!!! De parcă furnica ar fi de naționalitate rusă! Și toate acestea se scriu în anul 2006!!! Doamne, până unde pot fi împinse „politi-zările” samovolnice și voit răutăcioase?! Până unde pot ajunge comentariile **sociologist** – **vulgare** ale unui **text artistic** de netăgăduită valoare?! Articolul acad. Haralambie Corbu „*Epopoea Furnicii lui Druță*”, publicat recent în hebdomadarul „Săptămâna” și inclus în lucrarea noastră, vine ca o polemică în surdină cu astfel de „tălmăciri” deșănțate.

Adversarii lui Druță continuă să se înmulțească și pe seama unor reprezentanți zeloși din alte gene-

rații – din simplul motiv că nu știu nici să *cinstească* pe înaintemergători, nici să le **ier**te creștinește anumite rătăcirii, căci și marile talente sunt oameni și au dreptul la eroare („Errare humanum est”, ziceau latinii). De astă dată i se pun în vină unele slăbiciuni *pur omenești*, obiective sau născocite. Încă Dimitrie Cantemir vorbea de faptul că moldovenii nu prea stau bine la capitolul „obraz”. Astăzi însă lucrurile au evoluat aici în mod catastrofal. Să ajungi să terfelești obrazul unui *simplu* scriitor (nu neapărat al lui Ion Druță!) în chiar anul în care acesta împlinește 80 de ani (cu două, trei luni înainte de eveniment), ba să-i mai implicii, asmuțându-i contra scriitorului îndrăgit, pe nevinovații elevi care au crescut și cresc spiritualicește și artisticește prin opera preferată a acestuia, înseamnă nu numai a fi gros de obraz, ci a nu avea niciun obraz. Nu mai vorbim de faptul că gestul e absolut antipedagogic. A avea sentimentul propriei valori și a propriei demnități, oare „orgoliu”, „vanitate” să se numească aceasta?! A fi nestrămutat în credință și a-ți urma neclintit propria-ți cale în ale scrisului – oare trufie să se cheme calitățile numite?! E singura „armă” a lui Druță de a pedepsi pe alții și de a se apăra pe sine! De ce ne „jucăm” cu substituirea termenilor?! Vrem să-l „schimbăm”, să-l „corectăm” pe Druță ca Om, ca Artist? Vrem să-i înaintăm „pretențiile” și „condițiile” meschine ale noastre? Vrem să-l înfricoșăm prin amenințări nesăbuite și să-l pângărim prin cuvinte ocărâtoare? Când omul scriitor și scriitorul om devine octogenar? Zadarnice „opinteli”! – „*Timp de peste o jumătate de veac și mai bine, nu am scris un rând, o pagină, nu am publicat o carte, nu am montat o piesă care să nu fi corespuns concepțiilor, viziunilor mele despre lume, despre viață. Faptul că, ajuns la optzeci de ani, un angajat al Academiei (e vorba de directorul editurii „Știința” – n.n.), îmi propune să scot o carte cu masiva mea participare, să pun pe copertă numele meu, dar nu e treaba mea ce va include ea acolo, consider o insultă grosolană și refuz de-a participa la volumul planificat*”, notează academicianul Ion Druță într-un mesaj către subsemnat. Nu „orgoliu” degajă aceste rânduri vibratile, ci ocrotirea propriei valori, a conștiinței propriei demnități. Pe de altă parte, însuși scriitorul recunoaște, într-un interviu încă din 1973, transmis la telefon pentru Cluj – Napoca, că „**un anumit orgoliu nu-i este străin**” când vine vorba de propria-i creație de calitate în cazul concret, de nuvela „*Ultima lună de toamnă*”. Atunci care ar fi problema?! Să-l acceptăm, așadar, pe Ion Druță așa cum este și așa cum vrea să fie el în realitate – la venerabila vârstă de 80 de ani! Aceasta ar fi înțelepciunea cea

de pe urmă, de care ar trebui să ne conducem noi, contemporanii, în problema „delicată” Druță... În caz contrar, am lăsa să aibă perfectă dreptate marele creator francez de aforisme La Rochefoucauld, care remarca: „*Dacă n-am fi orgolioși nu ne-am plânge de orgoliul altora*” ...

S-ar putea spune că Ion Druță se află în posesiunea unei „lămpi” filozofice, pe care o deținea în antichitatea greacă excentricul Diogen (acela care ar fi trăit în poloboc). Cu această miraculoasă „lampă” el luminează și străluminează teme și probleme, idei și lucruri încețoșate. Le luminează, nu le întunecă! Dar principiul diriguitor al scriitorului nostru este de a lumina în așa fel cutare sau cutare problemă, încât să reușească *a-i împăca pe toți, a-i satisface pe toți*. Lucrul acesta este extrem de dificil, dacă nu chiar imposibil (uneori). De unde și unde afirmații în doi pieri, unele soluții unilaterale sau chiar discutabile.

În același interviu inedit publicat în 1973 în România („*Pentru mine a face literatură sau a face teatru este un fel de a trăi*”; cititorul îl poate găsi doar în monografia noastră colectivă „*Opera lui Ion Druță: univers artistic, spiritual, filozofic*”, vol.2, p.261-267), Ion Druță se confesează cu nonșalanță că primii săi pași în ale scrisului țin de copilărie și că i-a făcut cu ajutorul poeziei: a compus un caiet de versuri, a scris apoi două poezii umoristice – „la comandă”, prin care a înveselit noul sat în care între timp s-a transferat. De atunci și până în prezent ideea ademenitoare de a scrie și versuri propriu-zise nu l-a părăsit niciodată. Scriitorul și-a modelat o formulă și un stil poetic foarte adecvate structurii sale psihologico-artistice, vizionară în esență și născătoare de atmosferă încordată, o turnură fără rimă și sacadată a frazei, de respirație modernă, dar fără a renunța la mijloacele de seducție ale poeziei clasice. Când își pune semnătura sub un amplu și zbuciumat poem, înseamnă că autorul lui e dominat de *stări totale* și de *clipe de vârf*, se lasă cutureiat de idei existențiale acute și obsedante, îndurerându-se de „rănilor” prezentului descumpănit. Așa au luat naștere răscolitoare poeme „*Rugă slavo-latină*”, „*Polunoșnița*” (Rugă de Miez de Noapte), „*Păstori ai cuvintelor frumoase*” (Din povața lui Onache Cărbăuș către nepotul său Tudorică), „*Rugă la sfârșit de veac, la sfârșit de mileniu*”, „*Rugă albă*”, „*Ruga filor rătăcitori*” ș.a. În toate aceste poeme de o cernicie aparte și cu dese invocări ale Divinității, sunt zugrăvite – pe calea unui limbaj religios și plin de „rugi” înțelepte – crâmpie sângerânde din destinul neamului nostru la răscruce de milenii, ca în acest început al „*Polunoșniței*”: „*Stoluri de corbi,*

/ Doamne, / Au împânzit / Cerul / Patriei mele... / Și tot rotesc, / Rotesc ... / Nici soare, / Nici lună, / Nici stele... / Beznă, / Miez de noapte, / Tăcere de mormânt / Și numai aripile / Corbilor / Vâslesc, / Tăcute, / Prin întuneric. / Mi se face / Greu pe suflet, / Doamne...". Sau acest cumul de metafore plastici-zante din „Păstori ai cuvintelor frumoase”: „Patria noastră, / Fiule, / A fost / Și rămâne / Bunătatea. / Hotarele / Patriei noastre, / Dinspre nord / Și dinspre sud, / Dinspre est, Și dinspre vest, / Se numesc / Credință, / Răbdare, / Tăcere, / Iubire”.

Când monografia de față era aproape încheiată, Ion Druță mi-a mai făcut o surpriză plăcută: mi-a expediat un nou poem, intitulat „Răscoala unui petic de pământ”, pe care, desigur, l-am inclus în cuprinsul viitoarei cărți. Maestru al personificărilor desfășurate, cu rază globală, aici autorul a excelat în crearea de imagini de tip dantesc, cum ar fi aceasta ce încununează poemul despre apusul țărânimii printr-o poantă paradoxal de tragică: rămas fără plugarii dintotdeauna, risipiți care și unde prin străinătăți, Pământul tânjește împărăginit, ca o ființă fabuloasă a neamului, după negrul brazdei netrase de nimeni, pentru ca, într-un târziu, să se răzbune pe țărâni înstrăinați, care l-au trădat –

„Totul s-a întunecat,
A înțepenit,
A amuțit,
Și numai pe cupola cerului,
Pe sus,
Pe sus de tot,
Aleargă o pereche de cai,
Târând printre nori
Un plug răsturnat”.

Neîndoios, e un adevărat apocalips pentru trudnicul Plug, rămas în afara oricărei întrebuintări, care, nemaiavând pe nimeni să-l țină de coarne aici, pe pământ, se avântă, supărat înspre câmpia cerului, pentru a-și înfige măcar acolo lama de oțel flămândă de brazde (fie și albastre!) ...

Mulți au fost criticii literari (și nu numai criticii propriu-ziși!) care l-au învinuit pe Druță de atâtea ori, cum că, aflându-se cu traiul la Moscova, nu prea cunoaște în detalii realitățile din Moldova. La care autorul „Poverii bunătății noastre”, într-un interviu din 1 ianuarie 1977, le-a răspuns acestor netoți în mod categoric și pentru totdeauna:

„Deși trăiesc de-aproape o viață de om la Moscova, dor de Moldova nu mi se face mai niciodată. Moldova este zilnic cu mine – împreună ne sculăm, împreună colindăm orașul, despre ea și pentru ea curg litere pe masa mea de scris, despre ea vorbim în familie, despre ea răspund la telefon (noaptea trecută mi s-a telefonat de la un teatru din Siberia, ca să fiu întrebat – de la cine a născut cei doi copii Maria, eroina piesei „Sfânta sfintelor”, care tocmai

acum e în repetiții în mai multe teatre din țară). Totul este, ce înțelegem noi prin acest cuvânt sfânt pe care-l poartă ca nume pământul nostru. Dacă, zicând Moldova, se are în vedere cunoscuta formulă – la mai mult și la mai mare, eu niciodată nu am fost un adept înflăcărat al ei. Dacă se au în vedere bancurile din Chișinău, ce se făceau cândva de alții, le făceam, pe semne, și eu, de bancuri de-acelea nu mi se mai face dor. Dacă, zicând Moldova, se au în vedere școlarii și lumea ce muncește acum, în această iarnă răutăcioasă, la strânsul sfeclei, sufletul meu răspunde din plin – da, aceasta e țara mea, și toată toamna m-am simțit trist, și am suferit, știind bine unde de mi-s cititorii ...”.

Ion Druță a elucidat mai multe aspecte ale baladei „Miorița” (consideră că a fost creată de un autor concret și nu este rezultatul al mai mulți „anonimi”) și ale istoriei noastre naționale, diverse momente ce țin de gândirea artistică și științifică a înaintașilor, probleme referitoare la limba literară și graiul popular, la ecologia naturii și a spiritului ș.a.m.d. Principalul e ca noi să-l citim cu atenție și nu pe sărite, superficial, răsfoindu-l doar, căci el este foarte conștient în gândirea lui și în ideile propulsate.

Veți putea zice, probabil, că Ion Druță, totuși, nu ne-a oferit până în prezent un răspuns deslușit la problema denumirii limbii literare. Așa este și nu este așa. Druță este un om al tactului, al înțelepciunii, al unei diplomații chiar. Lui nu-i place zarva deschisă, nu-i plac nici trâmbițările, nu-i plac nici zâzaniile. Lucruri absolut firești în cazul unui artist dublat de un înțelept. Acei care s-au grăbit să-l eticheteze cu peiorativul „moldovenism” fie că au exagerat cu voia sau fără voia lor, fie că pun în acest cuvânt alte conotații. Să poposim ceva mai mult asupra denumirii limbii noastre (desigur, cu argumente în mână!). Încă în octombrie 1963, la cel de-al treilea Congres al Scriitorilor din Moldova, Ion Druță a avut curajul cetățenesc să ridice problema alfabetului latin, să susțină oportunitatea răspândirii cărții românești în republică („România e doar o țară rudă cu noi ca limbă, ca istorie, e țară socialistă ca și republica noastră, și să nu ne grăbim a ridica zid chinezesc de-a lungul Prutului” – Aplauze îndelungate), să deplângă starea jalnică a funcționării limbii materne („Limba vorbită, acel rezervor de mii de ani a rămas azi împărăginit, înăbușit de elemente parazitare ... La fiecare cuvânt moldovenesc se adaugă cel puțin șapte cuvinte rusești ... E o epidemie în satele noastre”), să pună semnul egalității între limba literară din republică și limba română (vezi articolul din manuscris „Ion Druță despre destinul limbii literare” semnat de publicistul Alexandru Donos).

Mult mai târziu, la 6 septembrie 1994, Ion Dru-

ță publică eseul de răsunset (nu numai pozitiv!) „*La răscrucea celor proști*”, unde se referă în mod direct și clar la glotonimul „limba moldovenească”. Dacă „nuanțările” răspunsului pot nedumeri pe unii oponenti, concluzia scriitorului este una răspicată și corectă: „**Și, totuși, simt cum insistă năuciți sărmanii mei cititori. Cum o numim până la urmă? – Firește, limba română**”.

După care are grijă să adauge aceste comentarii lămuritoare: „Adevărul e că noi suntem o parte din Moldova voievodală, rămasă, datorită cunoscutelor destine, din Moldova veche, dar noi nu putem supraviețui cu limba de pe vremea lui Papură Vodă. Limba este un organism viu ce fierbe mereu în cazanele spirituale ale neamului, asimilând noțiuni noi, alimentând și îmbrăcând în veșmintele respective anumite curente sociale, politice, culturale. Așa se face că **noi azi**, după ce-am călătorit prin alte imperii, **ne folosim de limba fiartă și cizelată de frații de peste Prut în cazanele națiunii**. E legitimă această stare de lucruri, le datorăm ceva pentru asta fraților de peste Prut? Nu, pentru că temelia limbii române o constituie limba lui Eminescu, Creangă, Alecsandri, iar fierberea acelor cazane lingvistice de pe malul Dâmboviței a fost în mare parte asigurată de suferințele prin care a trecut și bucata de pământ pe care astăzi trăim și care se numește Statul Moldovenesc ... Dar, pentru Dumnezeu ... *Dacă țineți la casele voastre, la copiii voștri, la neamul vostru, nu vă mai opriți la blestemele răscruci de proști și nu mai intrați în discuție – e una sau sunt două, e moldovenească sau română. Nu vreți să-i ziceți limbă română, ziceți-i limbă moldovenească, nu vă vine să-i ziceți moldovenească, ziceți-i limba maternă, și mai mult nu discutați cu nimeni niciodată această chestiune* (subl. noastră – M. D.). Limba maternă este maica spiritului nostru, iar maicile nu se discută pe la răscruci cu toți proștii. **Ceea ce e sfânt, sau se ține în sfințenie, sau nu mai e sfânt**” (n.n.).

E un răspuns cam stufos și voit complicat, pe potriva problemei complicate, dacă ne gândim la faptul că în spatele lui Druță stau mii și sute de mii de simpli cititori care, până una alta, încă mai continuă să aibă alergie față de denumirea corectă a limbii literare; iar pentru autorul „*Bisericii albe*” cititorul este totul, de dragul lui el trăiește și creează; când însă se întâmplă ca „gândurile și zbuciumările mele” „să nu ajungă în toată plinătatea la inima fiecărui cititor”, atunci „nici presa, nici tirajele, nici nimic altceva nu mă aranjează” (dintr-un interviu). În ceea ce privește aforismul final din considerațiile de mai sus ale lui I. Druță – „*Ceea ce e sfânt, sau se ține în sfințenie, sau nu mai e sfânt*”, acesta consună

foarte mult cu convingerea lui Eminescu în legătură cu pronunțarea repetată a cuvântului „patrie” ca indiciu al „patriotismului”: „Nu devine cineva *scriitor național* prin aceea că repetă cuvintele *patrie, libertate, glorie, națiune* în fiecare șir al scrierilor sale, precum, pe de altă parte, poate cineva să nu pomenească deloc vorbele de mai sus și să fie cu toate acestea un *scriitor național*. (...) Ceea ce se simte și se respectă adânc se pronunță arareori ...”.

Spre sfârșitul discursului nostru academic ar fi cu cale să ne întrebăm și să răspundem în același timp: care sunt pilonii de rezistență și sursele de atractivitate ale operei lui Ion Druță, ce o face să fie mereu îndrăgită nu numai la noi, acasă, ci și dincolo de hotarele Moldovei?!

În primul rând, e talentul nativ al autorului, talent de mare raritate, după cum o recunosc cu toții și oriunde;

în rândul al doilea, este principiul definitiv al poeticității, cu lirismul lui molipsitor, pe care Druță îl aplică cu o consecvență demnă de invidiat în tot ce a scris: nuvelă, roman, dramă, eseu (ce reprezintă acest principiu, vezi studiul nostru din monografie: *Poeticul – principiu artistic fundamental al esteticii druțiene*);

în rândul al treilea, este arta miraculoasă a lui Druță de a împleti actualul cu general-umanul (în favoarea acestuia), proiectându-le în imagini arhetipale, în metafore, simboluri și mituri abisale;

în rândul al patrulea, este bunătatea creștină a personajelor, religiozitatea sufletului lor, într-un cuvânt, „spațiul sacru” al universului druțian de teme, eroi și idei;

în rândul al cincilea, este învăluirea realităților evocate în mister și poezie, în nostalgie și înțelepciune, în meditații filozofico-existențiale;

în rândul al șaselea, este dragostea nemăsurată a scriitorului față de tot și de toate cele autohtone și cele omenești, dragoste echivalentă cu cea a Creatorului acestei lumi, care știe a mângâia și un fir de iarbă, dar și un fir de stea, și de care se bucură deopotrivă ca un copil;

în fine, *în rândul al șaptelea*, este acea plămadă fericită de stil polifonic, cu puternice ecouri din Biblie, din mitologia națională, din baladele și cântecetele populare, din letopisețele străvechi, din marii povestitori Creangă, Sadoveanu, Cehov.

Pe când lucram la anterioara monografie colectivă în 2 volume „*Opera lui Ion Druță: univers artistic, spiritual, filozofic*”, în cadrul unei întrevederi, scriitorul m-a rugat mult să-i găsesc un interviu transmis prin telefon pentru o publicație din Cluj-Napoca („*Tribuna*” din 1973, după cum am aflat mai

târziu). După mai multe căutări am descoperit acel amplu și important interviu, *special* publicat fără nicio intervenție redacțională (ca să se vadă, chipurile, cum vorbesc și scriu moldovenii!). L-am adus la condiție (doar era o convorbire telefonică!) și l-am publicat în sus-numita lucrare (în vol. 2). Interviul poartă un titlu foarte frumos și plin de semnificație: „*Pentru mine a face literatură sau a face teatru este un fel de a trăi*”. Mi-am zis atunci, îmi zic și acum: iată cheia secretului / succesului de ce Druță este Druță – și la noi, și în alte părți. Pentru că își trăiește propriile opere artistice ca pe o viață, iar viața – ca pe o operă artistică.

Toate aceste însușiri capitale ale dăinuirii în timp, spațiu și istorie a operei lui Ion Druță le-am desprins din majoritatea studiilor semnate de specialiști consacrați din Moldova și România, din Federația Rusă, din Franța și Germania, din Marea Britanie și Statele Unite ale Americii, care constituie miezul de foc al monografiei „*Fenomenul artistic Ion Druță*”.

Încă o concluzie principală „izvorâtă” din viitoarea carte despre Druță: metodele tradiționale se dovedesc, până la un punct, incapabile să investigheze opera druțiană în adâncime, cu multiplele ei conotații conștiente și inconștiente. În scopul acestor rezultate de mare eficiență hermeneutică ne făgăduiesc noile, modernele metode de cercetare a literaturii, cum ar fi teoria psihocritică a „mitului personal” după francezul **Charles Mauron** (cartea „*Des métaphores obsédant au mythe personnel*”), în această privință imaginea „Păstorului” se pretează cum nu se poate mai bine, teoria „poeticității” după criticul structuralist francez **Mikel Dufrene** (cartea lui „*Poeticul*”), teoria „operei deschise” după cunoscutul semiotician italian **Umberto Eco**, în lumina căreia scrierile lui Druță se pretează la infinite și inepuizabile interpretări, precum și intertextualitatea, semiotica ș.a.

Monografia „*Fenomenul artistic Ion Druță*” încearcă să aplice cu subtilitate aceste metode de perspectivă.

De o mare bogăție hermeneutică și stilistică, de o mare varietate de genuri și specii, de formule și modalități – de la studii și articole până la portrete și eseuri, de la atitudini critice și scrisori particulare până la dedicații poetice, de la poeme personale și discursuri aproape necunoscute, – iată

care ar fi, în linii mari, diapazonul conținutistic al neordinării monografiei colective.

În prefața la capodopera lui George Călinescu „*Istoria literaturii române de la origini până în prezent*”, Alexandru Piru scria: o atare sinteză monumentală ca cea a lui George Călinescu „apare odată pe secol și poate o singură dată într-o cultură”. M-aș încumeta să rostesc și eu aceeași formulă în legătură cu talentul lui Ion Druță: un talent nativ ca cel al lui Ion Druță „apare odată pe secol și poate o singură dată într-o cultură”. Să-l prețuim! Să-l iubim! Să-l admirăm. Cât mai este în viață. Și nu numai!

*Discurs academic ținut la 12 iunie 2008
în fața Adunării Generale a A. Ș. M.*

Gheorghe Vrabie. Ilustrație la cartea *Taina care mă apără* de Grigore Vieru. Chișinău, ed. Literatura artistică, 1983